

‘aMEESing 2008’: Onderzoek naar mezentrek in België en Nederland

Deel 1 - De Zwarte Mees

Johan Stuut

Inleiding

Het najaar 2008 was er in Nederland en België een zeer sterke doortrek van mezen. Met name Zwarte Mees *Periparus ater*, Pimpelmees *Cyanistes caeruleus* en Koolmees *Parus major* trokken in groten getale over de Lage Landen. De Zwarte Mees trok allereerst de meeste aandacht van de telposten en ringstations in Nederland en België, aangezien deze soort al vroeg in het najaar opgemerkt werd. Pimpelmezen en Koolmezen volgden een aantal weken later, maar alle drie soorten beleefden een enorme piek in week 41. Waarschijnlijk het hoogste aantal doortrekkende vogels in Nederland en België in de laatste twintig jaar voor elk van de drie soorten.

Onverwacht was het zeker, aangezien we in onze landen ook in 2007 al grote aantallen Pimpelmezen hadden gezien. Een nieuwe invasie een jaar later was buitengewoon. Dit was niet volgens de statistieken en verwachtingen en ook niet normaal te noemen. Reden te meer om de achtergronden van deze invasie aan een nader onderzoek te onderwerpen. Is het inderdaad het hoogste aantal Zwarte, Pimpel- en Koolmezen ooit in één najaar in de Lage Landen? Dat is niet

zeker, omdat het moeilijk valt te bewijzen. Wel was het in 2008 opvallend dat op vele ringstations en trektelposten nieuwe najaarsrecords van de Zwarte Mees, Pimpelmees of Koolmees werden gevestigd. Daarnaast beschikken we tegenwoordig over veel meer middelen voor communicatie dan tien jaar geleden. Ook is in 2008 het aantal trektelposten en ringstations, die hun waarnemingen en vangsten openbaar maken voor het grote publiek, groter dan ooit. Het aantal

Zwarte Mees op het Vogelringstation Conings te Overdinkel (Ov.), gevangen op 11 oktober 2008.
Foto: J.G. Stuut.

Doel van deze publicatie

Doel van deze publicatie is de informatie en kennis uit dit onderzoek te delen met de vele tellers en ringers binnen en buiten de Benelux, die belangeloos hebben meegewerkt en die mij van de nodige informatie hebben voorzien.

Ik heb geprobeerd een antwoord te vinden op een aantal vragen:

- Wat is de herkomst van de grote aantallen Zwarte, Pimpel- en Koolmezen die najaar 2008 de Lage Landen binnenvielen?
- Wat is de oorzaak van deze (onverwachte) grote migratie?
- In welke Europese landen is deze plotselinge migratie ook opgemerkt?
- Wat was de trekroute?
- Welke informatie leveren de ringstations?

Dit artikel is een eerste deel van het mezentrekonderzoek. Hier is de Zwarte Mees het hoofdonderwerp. De Pimpelmees zal later aan bod komen. Ik heb veel aandacht voor vergelijkende tabellen. Deze waren nooit mogelijk geweest zonder de medewerking van velen (organisaties en individuele personen) die mij gegevens hebben gestuurd of online gegevens hebben gepubliceerd. Mijn dank aan hen is dan ook zeer groot. Aan het eind van deze publicatie staan zij allen genoemd. Voor ons en onze vogels bestaan geen landsgrenzen. Samen werken we aan een grenzenloos Europa voor ons en onze vogels.

waarnemingen op de websites Trektellen.nl, Waarneming.nl, Natuurpunt.be en Waarnemingen.be nemen ieder jaar toe. Vogeltrek in de Lage Landen is populair. Ook de aandacht van de media groeit. Nieuwsitems over bijzondere waarnemingen zijn te zien op televisie en worden steeds vaker gepubliceerd in dagbladen. Zo komt 'vogels kijken' onder de aandacht van een steeds groter publiek. Ook ervaren vogelaars, die eenmaal een topdag mochten beleven op een telpost of ringstation, bleven steeds vaker 'hangen' en worden vaste bezoekers en waarnemers. De publiekscampagne 'Beleef de vogeltrek' van BirdLife International in het eerste weekend in oktober dijt ook nog steeds uit. Op verscheidene telposten werd zelfs het publiek aangemoedigd een

kijkje te komen nemen tijdens dit internationale vogeltrekweekend.

In mijn onderzoek 'aMEESing 2008' probeer ik dieper in te gaan op het fenomeen mezentrek in het najaar 2008. Dit artikel is een eerste gedeelte van de publicatie over het onderzoek. Daarin zal vooral de Zwarte Mees centraal staan.

Start van het onderzoek

Verzamelen van gegevens en het opbouwen van een database met gegevens is voor iedere onderzoeker een eerste vereiste. Enkele jaren geleden was ik begonnen met het verzamelen van waarnemingen van Pestvogels *Bombycilla garrulus*, die dat najaar in grote aantallen in Nederland werden gezien. Helaas kon ik door omstandigheden het onderzoek niet

Een gevangen Pimpelmees *Cyanistes caeruleus* op het ringstation. Elke vogel die wordt gevangen op de ringstations, wordt zorgvuldig bekeken en onderzocht op geslacht en een aantal biometrische gegevens.
Foto: J.G. Stuut.

afronden en moest het laten rusten. Gelukkig had ik de gegevens wel beschikbaar gesteld aan derden, zodat er wel een publicatie over het voorkomen van de Pestvogel werd gepubliceerd in het Sovon-nieuws. Dit najaar werd ik opnieuw gegrepen door een mogelijke onverwacht grote migratie, ditmaal van Zwarte Mezen. Net als enkele jaren geleden wilde ik hier meer van weten en begon met het aanleggen van een database met waarnemingen. Bij de start wist ik nog niet, dat de forse aantallen Zwarte Mees gevolgd zouden worden door nog grotere aantallen Pimpelmees en Koolmees. Ik besloot ook voor deze soorten een database met waarnemingen aan te leggen. Belangrijk hulpmiddel hierin was onder andere de website van Jethro Waanders en Gerard Troost Trekellen.nl, waar een groeiend aantal trektelposen en ringstations uit vele Europese landen trek- en ringgegevens dagelijks gebruik van maakt. Ook de leden van de e-mailgroepen van trektellers@yahoogroups.com en ringersnet@yahoogroups.com fungeerden als vraagbaak en informatiekanaal. Buiten Nederland en België zijn de trekwaarnemingen in Zweden (Falsterbo), Denemar-

ken (DOF Basen) en Finland/Estland (Tarsiger) en de berichten op het EBN (European Bird Network) belangrijke informatiekanaal geweest. Ik stuurde tevens alle mij bekende contactpersonen van ringcentrales, -stations en trektelposen in heel Europa een verzoek per e-mail om gegevens voor het onderzoek beschikbaar te stellen. Soms spontaan, soms na veel over en weer sturen van e-mailtjes kreeg ik informatie toegezonden. Helaas niet uit alle Europese landen, sommige e-mailadressen bleken niet meer te bestaan of er werd niet gereageerd. Het is soms moeilijk aan informatie te komen. Kennelijk heeft men (door schade en schande) geleerd om mensen die voor eigen gewin andermans gegevens publiceren, tegen te houden, maar het blijft moeilijk schipperen. 'Wat is je onderzoeksvraag en waarom wil je onze gegevens gebruiken?' werd mij meermalen gevraagd. Ook hoorde ik soms dat gegevens niet zomaar beschikbaar werden gesteld, maar slechts tegen betaling. 'Hoe kan je het enthousiasme van een amateurtreksteller, die in zijn vrije tijd probeert in sneltreinvaart onderzoek te doen, temperen?' heb ik vaak gedacht. Gelukkig was vaak na enig heen en weer e-

Een Koolmees *Parus major* op de hand van ringer Leo Hasseling.

Foto: J.G. Stuut.

Zwarte Mees
Ring: BRUSS 9908946
Geringd: 5 okt. '08, 1e lj.
51°16'35" N, 03°01'42" E
(Belgische kust)
Teruggevangen op:
23 dec. '08, 13 jan. '09 &
5 febr. '09.

Zwarte Mees *Periparus ater*, eerste kalenderjaar, 5 februari 2009. De grote arpendekveren (met de witte stippen) zijn links geruid (vier stuks aan de binnenzijde). Deze zijn donkerder en hebben een grijsblauwe rand, terwijl de vier buitenste (rechts) lichter en doffer zijn. Ook ontbreekt hier het blauw in de rand.
Foto: Philippe Schepens.

mailen toch nog veel mogelijk. Daarentegen heb ik ook veel medewerking gekregen door de inzet van enthousiaste derden. Ik noem met name Philippe Schepens, van het vogelringstation groep 15 in Zeebrugge, die me naast veel eigen gegevens in contact bracht met Noord-Franse ringstations; Philippe Smets, die ik in oktober 2008 op Texel ontmoette en me in contact bracht met de Belgische ringcentrale; Leo Hassing van vogelringstation Conings, Overdinkel, waar ik een dag mocht 'meedraaien'; Bert Winters, van ringstation gemaal Leemans, Den Oever; Henri Bouwmeester, NIVON Goor, ringer onder andere op Vlieland en Schiermonnikoog; Vincent van der Spek van VRS Meijendel, met wie ik jaren samen gevogeld heb; Ben Nijeboer, ringer op De Borkeld en vele anderen.

Zwarte Mees

In de eerste week van september 2008 worden er op de Duitse telposten ten noordoosten van onze landsgrenzen (Hamburg, Nedersaksen, Noordrijnland-Westfalen) aangesloten bij Trektellen.nl, 342 Zwarte Mezen geteld. Een week later was dit aantal al bijna verdubbeld. Henk Koffijberg van de trektelpost IJmeerdiijk, Almere had het al snel door en berichtte de e-mailgroepen van trektellers en ringersnet op 6 september 2008 het volgende: 'Houd ze in de gaten de Duitse telposten! Zwarte Mezen komen eraan!' Dit zorgde ervoor, dat ook de Nederlandse

en Belgische trektellers en ringers op hun qui-vive waren en gespist waren op Zwarte Mezen.

Hoe was het elders in Europa?

In de Duitse deelstaat Hessen in Midden-Duitsland werden op de diverse trektelposten grotere aantallen Zwarte Mezen opgemerkt, maar dit openbaarde zich pas in de vierde week van september. Van 24 september tot en met 28 september werden in Hessen relatief veel, namelijk 645, Zwarte Mezen doortrekkend waargenomen. Deze Hessische telposten liggen pal oostelijk ten opzichte van de Nederlandse en Belgische grens. Eén geringd exemplaar met Litouwse ring werd op 29 september 2008 teruggevangen in Oberreifenberg-Kleine Feldberg, Taunusgebergte, Hessen, Duitsland. Op Helgoland werden op 6 oktober zo'n veertig Zwarte Mezen opgemerkt. Voor deze datum slechts enkele.

In Zweden (Falsterbo) werden er tot half september geen trekkende Zwarte Mezen waargenomen. Daarna – tot 28 september – slechts zeventig exemplaren.

In Zuidwest-Finland (Hanko) werden de aantallen Zwarte Mezen geclassificeerd als 'normaal', niet meer dan plaats twaalf op de kalenderlijst aller tijden.

In Estland (Sörve) werden er in de eerste week van september in vier dagen tellen 76 Zwarte Mezen geteld, gevolgd door nog eens tachtig Zwarte Mezen tot 21

september op negen teldagen. Ook niet echt een teken van grote migratie. Langs de kust in Litouwen op het ringstation Ventes Ragas was ook niet veel te merken van opvallende aantallen Zwarte Mezen. Dit jaar zijn er alhier vele vogels geringd (vijfde jaar ooit), veel Kool- en Pimpelmezen (meer dan twintigduizend, respectievelijk meer dan achttienduizend). Er waren echter relatief weinig Zwarte Mezen (tussen duizend en tweeduizend vangsten). In Nederland en België werden

zover bekend geen Zwarte Mezen teruggevangen met Litouwse ringen. Opvallend was ook nog, dat het grootste aantal van 45.000 vogels, dat in oktober bij Ventes Ragas werd gevangen. In 'normale jaren' is de trek hier in september het hoogst. Daarentegen bulkte het van de Zwarte Mezen in Denemarken. Reeds in de periode half augustus tot 1 september werden er ruim negenduizend Zwarte Mezen doortrekkend gezien!

Dag	Datum	Dagtotaal	Weektotaal	Dag	Datum	Dagtotaal	Weektotaal
vr	15 aug.	101		wo	24 sept.	227	
za	16 aug.	99		do	25 sept.	145	
zo	17 aug.	54	254	vr	26 sept.	123	
ma	18 aug.	256		za	27 sept.	167	
di	19 aug.	19		zo	28 sept.	146	1204
wo	20 aug.	15		ma	29 sept.	127	
do	21 aug.	39		di	30 sept.	69	
vr	22 aug.	662		wo	1 okt.	27	
za	23 aug.	867		do	2 okt.	84	
zo	24 aug.	1509	3367	vr	3 okt.	133	
ma	25 aug.	261		za*	4 okt.	274	
di	26 aug.	313		zo	5 okt.	59	773
wo	27 aug.	84		ma	6 okt.	462	
do	28 aug.	71		di	7 okt.	205	
vr	29 aug.	1252		wo	8 okt.	73	
za	30 aug.	1361		do	9 okt.	274	
zo	31 aug.	2380	5722	vr	10 okt.	135	
ma	1 sept.	141		za	11 okt.	52	
di	2 sept.	974		zo	12 okt.	555	1756
wo	3 sept.	218		ma	13 okt.	66	
do	4 sept.	103		di	14 okt.	157	
vr	5 sept.	2084		wo	15 okt.	9	
za	6 sept.	456		do	16 okt.	255	
zo	7 sept.	2348	6324	vr	17 okt.	169	
ma	8 sept.	474		za	18 okt.	44	
di	9 sept.	1306		zo	19 okt.	421	1121
wo	10 sept.	131		ma	20 okt.	19	
do	11 sept.	2205		di	21 okt.	103	
vr	12 sept.	300		wo	22 okt.	87	
za	13 sept.	1362		do	23 okt.	131	
zo	14 sept.	1372	7150	vr	24 okt.	23	
ma	15 sept.	264		za	25 okt.	157	
di	16 sept.	200		zo	26 okt.	4	524
wo	17 sept.	261		ma	27 okt.	376	
do	18 sept.	426		di	28 okt.	199	
vr	19 sept.	295		wo	29 okt.	13	
za	20 sept.	605		do	30 okt.	2	
zo	21 sept.	430	2481	vr	31 okt.	32	
ma	22 sept.	249		za	1 nov.	31	
di	23 sept.	147		zo	2 nov.	68	721

* Deze datum valt samen met World Bird Watch. Vetgedrukt zijn de topdagen met meer dan vijfhonderd doortrekkende Zwarte Mezen.

Tabel 1 - Dag- en weektotalen vanaf de start van de telling in Denemarken.

In Frankrijk werden op verscheidene posten ook grotere aantallen Zwarte Mees gezien. Kenmerkend is dat dit pas vanaf oktober het geval was. De telposten en ringstations aan de Noord-Franse kust meldden hoge aantallen Zwarte Mezen (grotendeels eerder al opgemerkt langs de Vlaamse en Nederlandse kust). Daarnaast waren er ook Zwarte Mezen elders elders in het land te zien. Zo werden er dat najaar rond de Puy de Dôme op de telpost in Baracuchet 711 Zwarte Mezen geteld. De eerste werd gezien op 3 oktober, de piekperiode was van 7 tot en met 27 oktober, met als beste dag 14 oktober met 68 exemplaren. Totaal werden hier in oktober 521 exemplaren en in november 190 exemplaren gezien. De laatste werd op 16 november waargenomen.

Waar kwamen deze vogels vandaan? Makkelijk te verklaren is natuurlijk, dat de aantallen Zwarte Mezen die begin september in Noord-Duitsland werden gezien (en de tellers en ringers uit Nederland en België deed uitkijken naar Zwarte Mezen), uit Denemarken afkomstig waren. Maar was Denemarken de bron van deze invasie of slechts een tussenstop? In Rusland werden met name sinds de tellingen in begin oktober grotere aantallen Zwarte Mees doortrekkend waargenomen. Ondanks de Russische naam 'Moskovka' voor Zwarte Mees is de vogel normaal gesproken een zeldzame verschijning in Moskou. Ook in Hongarije werd de trek van Zwarte Mees opgemerkt. Een ringstation in Noordoost-Hongarije in het Aggteleki National Park meldde op 15 oktober 2008, dat er sinds enige weken opvallende

Dag	Datum	Dagtotaal	Weektotaal	Dag	Datum	Dagtotaal	Weektotaal
ma	1 sept.	31		za	4 okt.	2328	
di	2 sept.	7		zo	5 okt.	0	2908
wo	3 sept.	0		ma	6 okt.	473	
do	4 sept.	3		di	7 okt.	2689	
vr	5 sept.	40		wo	8 okt.	1534	
za	6 sept.	76		do	9 okt.	1573	
zo	7 sept.	250	407	vr	10 okt.	7925	
ma	8 sept.	83		za	11 okt.	10703	
di	9 sept.	397		zo	12 okt.	1961	26883
wo	10 sept.	480		ma	13 okt.	4982	
do	11 sept.	1401		di	14 okt.	1341	
vr	12 sept.	961		wo	15 okt.	194	
za	13 sept.	241		do	16 okt.	81	
zo	14 sept.	2152	5715	vr	17 okt.	649	
ma	15 sept.	609		za	18 okt.	1077	
di	16 sept.	301		zo	19 okt.	1187	9511
wo	17 sept.	354		ma	20 okt.	900	
do	18 sept.	737		di	21 okt.	18	
vr	19 sept.	1183		wo	22 okt.	428	
za	20 sept.	2064		do	23 okt.	1200	
zo	21 sept.	2091	7339	vr	24 okt.	78	
ma	22 sept.	467		za	25 okt.	1086	
di	23 sept.	68		zo	26 okt.	80	3790
wo	24 sept.	312		ma	27 okt.	143	
do	25 sept.	581		di	28 okt.	136	
vr	26 sept.	1945		wo	29 okt.	69	
za	27 sept.	2338		do	30 okt.	122	
zo	28 sept.	683	6394	vr	31 okt.	92	
ma	29 sept.	84		za	1 nov.	25	
di	30 sept.	7		zo	2 nov.	271	858
wo	1 okt.	25		ma	3 nov.	3	
do	2 okt.	111		di	4 nov.	51	
vr	3 okt.	353		wo	5 nov.	1	

Tabel 2 - Dag- en weektotalen in Nederland en België samengenomen.

aantallen Zwarte Mezen waren gevangen. Normaal ringt men er vier tot acht per jaar, nu waren er tot 15 oktober al zestig Zwarte Mezen geringd. Opvallend is dat in dit deel van Hongarije de Zwarte Mees de aflopen twee jaar aan een opmerkelijke opmars bezig is. Het aantal broedterritoria is hier spectaculair gestegen. Zelfs in parken en tuinen zijn Zwarte Mezen gaan broeden. Normaal beperkte de Zwarte Mees zich tot het broeden in naaldbossen. Ook Griekenland meldde opvallende aantallen Zwarte Mezen. Rond de hoofdstad Athene is de Zwarte Mees een zeldzame verschijning. Ook hier werd gediscussieerd over de herkomst, men dacht aan twee scenario's: uit Noordoost-Europa of een succesvol broedseizoen in een ander deel van Griekenland? De Zwarte Mezen die in september deze herfst Nederland en België bereiken, waren ongetwijfeld grotendeels afkomstig van de groepen Zwarte Mezen, die eerder in Denemarken en Noord-Duitsland aandeden. Er is anders dan de invasies van Zwarte Mezen in het najaar van 2005 en 2007 geen aanwijzing, dat de waargenomen en geringde Zwarte Mezen vanuit Zuidoost-België (Ardennen) en Duitsland (Eifel) Vlaanderen en Nederland bereiken. De trekrichting was, getuige de waarnemingen via Trekellen.nl, in september noordoost-zuidwest. Er zijn helaas slechts zeer weinig vangsten of afgelezen ringen van Zwarte Mezen bekend. Slechts één terugvangst is tot nu toe bekend: een Zwarte Mees, geringd in Denemarken, werd teruggevangen aan de kust in Noordwest-Frankrijk. Voorzichtig redenerend is de invasie van de Zwarte Mees te verklaren uit de volgende factoren: Broedsucces van Zwarte Mees is sinds 2006 enorm gestegen in het bijzonder in diverse Midden- en Oost-Europese landen. Broedareaal van de Zwarte Mees breidt zich uit via parken en tuinen in bewoonde gebieden (domesticeren). De Zwarte Mees is in verscheidene Europese landen in 2008 aan een opmars bezig.

Leeftijd en geslacht

Helaas is het bij de Zwarte Mees niet eenvoudig zelfs bij vangsten het geslacht te bepalen. Niet overal was van de geringde Zwarte Mezen het geslacht

gedocumenteerd. Soms ontbrak ook de leeftijdsbepaling. Toch is de leeftijdsbepaling van de Zwarte Mees niet moeilijk, zo vertelden mij verscheidene ervaren ringers. Partiële migratie van eerstejaars vogels is opvallend bij de terugvangsten van de Zwarte Mees, maar door het lage aantal terugvangsten blijft dit slechts een gok. Midden- of Oost-Europa zal wel eens de bakermat kunnen zijn geweest van de hogere aantallen Zwarte Mees in de Lage Landen, maar ook Denemarken en Duitsland als gedeeltelijke bakermat zijn zeer goed mogelijk. Bewijs hiervoor is te mager om er zeker van te zijn.

Aantallen Zwarte Mees in Denemarken

De resultaten van de tellingen in Denemarken zijn te zien in Tabel 1. De piek in Denemarken valt in de periode van de tweede helft augustus tot en met eerste helft september. Duidelijk een aantal weken eerder dan de piek(en) in Nederland en België (Tabel 2). Vanaf de tweede week in september worden er in de Lage Landen al veel Zwarte Mezen gezien. Na een kleine dip met een paar rustige dagen in de eerste week van oktober, gaat het vanaf 7 oktober echt hard met de aantallen Zwarte Mees. Tussen 6 en 12 oktober worden er ruim 26.000 Zwarte Mezen gezien. Een week later nog een kleine 10.000 Zwarte Mezen. Een aantal dat in Denemarken bij lange na niet is gehaald. Na 25 oktober nemen de aantallen Zwarte Mees in Nederland en België snel af.

Zwarte-Mezentrek in Nederland

De laatste week van augustus en de eerste week van september lieten een verhoogde concentratie van Zwarte Mezen zien langs de oostgrens met Duitsland. Ook in bosrijk Midden-Nederland werden er vergeleken met de rest van Nederland grotere aantallen Zwarte Mees gezien. Een week later, de tweede week van september, verplaatste het zwaartepunt van de aantallen Zwarte Mees zich van Oost- naar Midden-Nederland. Nog één week later, de derde week van september, was het hoogtepunt van de Zwarte-Mezentrek het best te volgen in Zuidwest-Nederland. Opvallend was, dat het noorden van Nederland tot nu toe weinig gemerkt had van deze Zwarte-Mezentrek. De laatste week van september vlogen er voor het

Rang-nummer	Telpost	Datum	Aantal
3	De Nolle (Vlissingen)	10 oktober	3646
5	De Bloedberg (Monster)	11 oktober	2540
6	De Vulkaan (Den Haag)	11 oktober	1890
7	De Nolle (Vlissingen)	13 oktober	1845
21	De Vulkaan (Den Haag)	10 oktober	924
25	De Nolle (Vlissingen)	21 september	806

Tabel 3 - In de top 25 aller tijden voor de Zwarte Mees waren er zes nieuwe noteringen voor Nederlandse telposten in 2008.

eerst dit najaar ook Zwarte Mezen over Noord-Nederland met nog steeds een zwaartepunt in Zuidwest-Nederland. Gezien de doortrekcijfers van België is deze concentratie van Zwarte Mezen in Zuidwest-Nederland vervolgens doorgevoegen naar België. De laatste dagen van september tot begin oktober lieten dan ook een kortstondige dip zien in de migratiecijfers in Nederland. De hoogste aantallen werden nu weer gezien in Oost-Nederland, net als in het

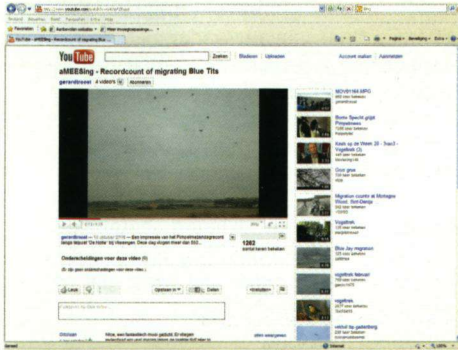
begin van de waarnemingen eind augustus tot begin september. Kennelijk was er een tweede golf in aantocht, die nu bij de oostgrens zich aanmeldde om de Lage Landen binnen te vliegen. In week 41 (van 6 tot en met 12 oktober) beleeft de Zwarte-Mezeninvasie het hoogtepunt. Enorme aantallen Zwarte Mezen overspoelen heel Nederland. Vooral in de zuidwestelijke kuststrook worden zeer grote aantallen doortrekkende Zwarte

Zwarte Mezen in Denemarken

Op 3 september 2008 werd er in de Deense vogelwereld melding gemaakt van opzienbarende aantallen Zwarte Mezen (Deens: Sortmejse) in Jutland. Onderstaand artikel daarover is door de auteur bewerkt en vertaald uit het Deens.

Recordtrek van Zwarte Mees *Cyanistes ater* in Jutland

Sinds een paar weken zijn er tot maximaal 15.000 Zwarte Mezen op trek waargenomen in het noorden van het Deense Jutland. De Zwarte Mezen volgen de kustlijn tot Grenen in Skagen en keren hier weer om. Inmiddels zijn er de afgelopen twee à drie weken al 2.500 Zwarte Mezen gevangen en geringd, zo meldt de DOF (Deense Ornithologische Vereniging). Het is voor Denemarken nu al de grootste Zwarte Mezentrekgolf sinds 1988. Volgens de Deense ringers hebben ze nooit eerder zo'n massale trek van Zwarte Mezen meegemaakt. Vermoedelijk zijn er tot nu toe zo'n vijftienduizend Zwarte Mezen op trek in Skagen. In een strook van een paar honderd meter langs de buitenste duinenrij zijn tot nu toe zo'n 2500 Zwarte Mezen geringd. Duidelijk is dat de Zwarte Mezen de kustlijn blijven volgen langs het zuidelijke Kattekat. Slechts een enkele Zwarte Mees waagt zich boven zee. Deense ornithologen denken dat de massaal waargenomen trekkende Zwarte Mezen afkomstig zijn uit de eigen naaldbossen in Vendsyssel op Noord-Jutland. Er is namelijk geen enkele aanwijzing, dat de Zwarte Mezen afkomstig zijn uit Noorwegen of Zweden. Er zijn daar geen grotere aantallen Zwarte Mees waargenomen, wat de suggestie sterkt, dat we te maken hebben met Jutlandse Zwarte Mezen. De Zwarte Mezen vliegen langs Monsteret langs de kust van Jutland, passeren noordelijk Grenen en vliegen dan weer langs de oostkust langs Vendsyssel naar het zuiden. Op dit moment vliegt een behoorlijk aantal Zwarte Mezen langs het Noordmandshage nabij de oostelijke kust van het Limfjord estuarium. Er zijn dan ook sterke aanwijzingen dat Zwarte Mezen zich in Noord-Jutland zullen verspreiden door heel Jutland en dat ze waarschijnlijk op weg naar het zuiden doorvliegen langs de belangrijkste westelijke regio's en ook het grote Deense ringstation Blåvand passeren. Deense trekters en ringers laten weten dat de Zwarte Mezen in groepjes van tien tot honderd vogels over Skagen trekken. Opvallend is dat de Zwarte Mezentrek slechts een kleine vier uur in de ochtend is waar te nemen (tussen 7.00 en 11.00 uur). De Zwarte Mees is een relatief nieuwe broedvogel in Denemarken. De eerste immigranten arriveerden zo'n tweehonderd jaar geleden, toen men massaal naaldbossen aanplante. De Zwarte Mees broedde het eerst op Fyn en Bornholm rond 1850, terwijl Jutland en Sjælland pas in 1880 gekoloniseerd werden. Nu is de Zwarte Mees broedvogel in heel Denemarken. De populatie wordt geschat op 100.000 tot 200.000 broedvogels.

Eén van de trektellers van telpost De Nolle bij Vlissingen maakte een filmpje van de formidabele trek langs de duinen en plaatste dat op YouTube onder de gebruikersnaam 'gerardtroost'. Er trokken met name veel Pimpelmezen door die dag.

Mezen waargenomen. Meer dan 21.000 Zwarte Mezen worden deze week geteld. De twee weken erna tot en met 26 oktober trekken nog ruim 10.000 Zwarte Mezen door richting Vlaanderen en verder. Abrupt is het een week later stil. Slechts 475 Zwarte Mezen worden nog waargenomen, vooral in Zuid-Nederland. Begin november is er van de Zwarte-Mezeninvasie niet veel meer te zien. Dat de aantallen Zwarte Mezen in vergelijking met andere jaren erg meevallen, blijkt ook uit de telpostrecords. Naast de al eerder genoemde vier noteringen van Vlaamse telposten in de top 25 aller tijden voor de Zwarte Mees, zijn er door Nederlandse telposten maar liefst zes nieuwe noteringen opgenomen (Tabel 3). Het is niet verrassend, dat deze

alle afkomstig zijn van trektelposten langs de Zuidwestkust van Nederland. Van de formidabele trek van met name Pimpelmezen langs de duinen bij Vlissingen is door één van de trektellers van De Nolle een filmpje gemaakt en geplaatst op YouTube. Het adres is: <http://www.youtube.com/watch?v=m4i3eFZfwp4>. Zijn commentaar bij het zien van dit mezengeweld was in één woord: 'It's aMEESing'. Dit woord is tevens de titel geworden van mijn onderzoek. Een overzicht van de trek per week van de Zwarte Mees in Nederland is te zien in Tabel 4. De verspreiding van de Zwarte-Mezenmigratie in Nederland is te zien in Figuur 1, waarin de situatie van vier verschillende weken te zien is in de

Week	Periode	Aantal	Waarnemingen
34	18-24 augustus	2	Midden-Nederland
35	25-31 augustus	155	Midden-Nederland, oostgrens (zwaartepunt)
36	1-7 september	377	Oostgrens, Drenthe t./m. Noord-Limburg
37	8-14 september	5370	Oostgrens, Midden-Nederland (zwaartepunt)
38	15-21 september	6501	Midden-Nederland, Zuidwest-Nederland (zwaartepunt)
39	22-28 september	3164	Zuidwest-Nederland
40	29 sept.-5 oktober	2379	Midden-Nederland, oostgrens (zwaartepunt)
41	6-12 oktober	21146	Hele land, hoogste aantallen Zuidwest-Nederland
42	13-19 oktober	7864	Hele land, hoogste aantallen Zuidwest-Nederland
43	20-26 oktober	3324	Hele land, hoogste aantallen Zuidwest-Nederland
44	27 okt.-2 november	475	Midden- en Zuid-Nederland
45	3-9 november	184	Gehele land
46	10-16 november	61	Alleen in bosrijke streken
Totaal		51002	

Tabel 4 - Weekoverzicht van de Zwarte-Mezentrek Nederland.

periode van eind augustus tot en met de derde week in september.

Zwarte-Mezentrek in België

Van half augustus tot en met de eerste week van september werden er geen hoge aantallen Zwarte Mees waargenomen in België. De tweede week van september liet voorzichtig iets zien van verhoogde migratie. Van 8 tot en met 14 september werden er 345 Zwarte Mezen gezien. Daarvan bevond het merendeel zich (net als in de voorafgaande weken) in Hoog-België (Tabel 5). Enkele exemplaren bereikten deze week de kuststreek. Twee weken later – van 22 tot en met 28 september – was er een heel ander beeld te zien. Van de 3248 Zwarte Mezen bevond nu vijfzesde deel zich langs de Vlaamse kust. In de top 25 hoogste telpostrecords aller jaren (voor telposten aangesloten bij Trekellen.nl) van Zwarte Mees nestelde trektelepost De Fonteintjes zich op de plaatsen 11 en 18. Op 27 september zag men hier 1213 Zwarte Mezen overtrekken. Een dag eerder 1003 Zwarte Mezen. Vanaf 6 oktober tot begin november concentreert de Zwarte-Mezentrek zich in Laag-België met een hoogtepunt in week 41 (van 6 tot en met 12 oktober) wanneer er 5737 Zwarte Mezen doortrekken. Ook de Vlaamse telposten Duinen Raversijde en Duinbrug kregen een plaats in de top 25 op respectievelijk plaats 23 en 24. Beide telposten zagen op 11 oktober 855

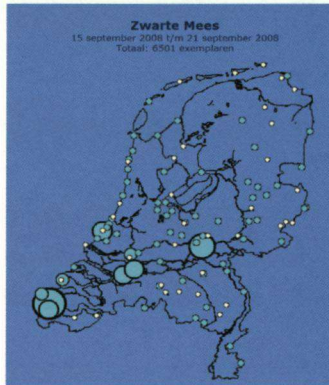
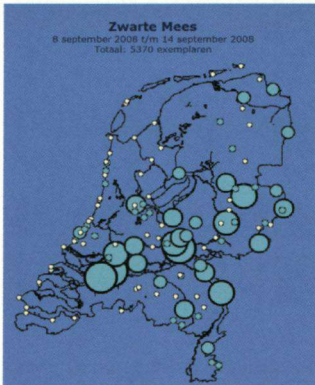
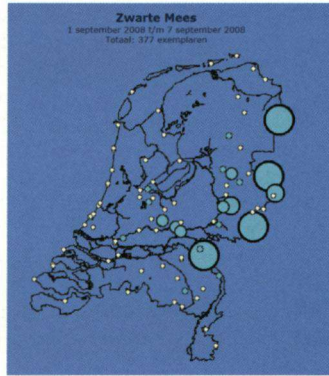
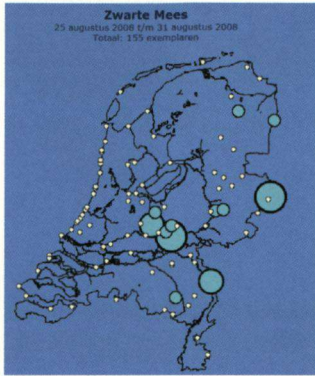
en 817 Zwarte Mezen overtrekken. De laatste weken van dit onderzoek eind oktober/begin november nemen de trekteleposten langs de grens met Zuidwest-Nederland het merendeel van de waarnemingen voor hun rekening. De maand september liet in België de volgende beelden zien van de trek van Zwarte Mezen. Na in begin september bijna alle waarnemingen in Hoog-België werd in de derde week duidelijk, dat er vanuit Zuidwest-Nederland een forse aankomst was van Zwarte Mezen aan de Vlaamse kust. Hoog-België als toevoer voor de aantallen Zwarte Mees langs de kust was niet aantoonbaar. Later zou de trek langs de kust verder de Noord-Franse kust bereiken.

Trekroute Europa

Zoals in de weekoverzichten van Nederland en België te zien is, zijn er in deze periode bijzonder weinig waarnemingen in Noord-Nederland. Vooral de provincies met relatief weinig bos: Noord-Holland en Friesland, maar ook de Waddeneilanden, zien weinig van de trek van Zwarte Mezen in het najaar van 2008. Het lijkt dan ook aannemelijk, dat de Zwarte Mezen die zich in september meldden bij de Nederlandse oostgrens, grotendeels de Noord-Duitse laagvlakte hebben vermeden en waarschijnlijk in Duitsland via de meer beboste streken onze landen hebben bereikt. Zwarte Mezen uit Denemarken zullen

Week	Periode	Aantal	Waarnemingen
34	18-24 augustus	1	Grens Nederland en provincie Brabant
35	25-31 augustus	22	Alle in Hoog-België
36	1-7 september	37	Bijna alle in Hoog-België
37	8-14 september	345	Tweederde Hoog-België, eerste aan de kust
38	15-21 september	838	Hele land, van kust tot Hoog-België
39	22-28 september	3248	Vijfzesde aan de kust
40	29 sept.-5 oktober	529	Hele land, van kust tot Hoog-België
41	6-12 oktober	5737	Vooraf aan de kust en Laag-België
42	13-19 oktober	1795	Vooraf in Midden-België en westwaarts
43	20-26 oktober	615	Vooraf in Midden-België en westwaarts
44	27 okt.-2 november	473	Vooraf in de grensstreek tussen Nederland en Vlaanderen
45	3-9 november	141	Vooraf in de grensstreek tussen Nederland en Vlaanderen
46	10-16-november	15	Verspreid over Laag-België
Totalen		13796	

Tabel 5 - Weekoverzicht van de Zwarte Mezentrek in België.

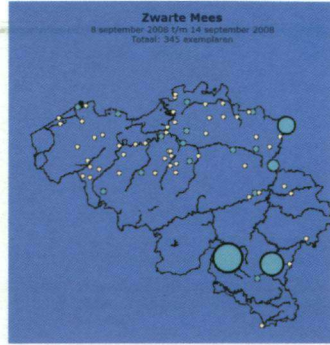
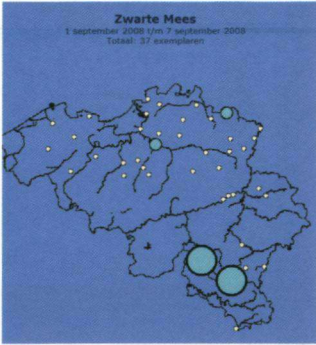
Trek van de Zwarte Mees over Nederland in het najaar van 2008. Met de klok mee: 25-31 augustus (N = 155), 1-7 september (N = 377), 8-14 september (N = 5370) en 15-21 september (N = 6501).
Bron: Trektellen.nl.

waarschijnlijk in zuidzuidwestelijke richting gevlogen zijn. De trekroute van de grote aantallen Zwarte Mees, die in dit najaar in Nederland en België zijn gezien, is moeilijk te herleiden. Althans wanneer we spreken over de route die de mezen hebben afgelegd, voordat ze de Lage Landen bereikten. Waarschijnlijk is een deel afkomstig uit Denemarken. Immers hier werden grote aantallen Zwarte Mees op migratie enkele weken eerder opgemerkt, maar dit zegt niet dat het broedgebied van deze Zwarte Mezen in Denemarken lag. De mezen kunnen ook op doorreis Denemarken hebben aangedaan. We kunnen wel met zekerheid zeggen, dat de herkomst van de Zwarte Mezen niet in Fenno-Scandinavië ligt. Cijfers uit Zweden en Finland sluiten deze mogelijkheid uit. Opvallend was, dat de Zwarte Mezen zich het eerst meldden aan de Nederlandse oostgrens, maar weer niet op de Waddeneilanden en in Midden- en Zuid-Limburg. Ook in België was er toen nog geen beweging waar te nemen. Ze werden

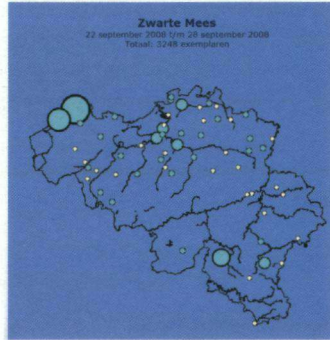
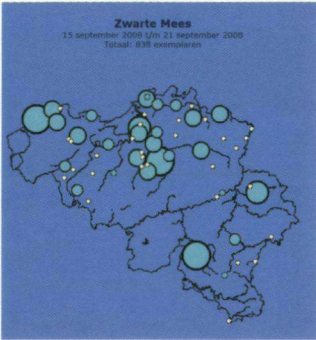
waargenomen in het grensgebied van Zuidoost-Groningen tot Noord-Limburg. Aangenomen mag worden, gezien het verloop van de trek in de Lage Landen, dat de Zwarte Mezen vanuit Duitsland een zuidzuidoostelijke trekrichting volgden. Een bewijs hiervoor kan het feit zijn, dat deze route perfect aansluit bij de waarnemingen van Zwarte Mezen op de Duitse trektelposten rondom Hamburg en in Nedersaksen. Deze posten zagen als eerste Zwarte Mezen vanuit Denemarken overtrekken. Vervolgens aan de Nederlandse grenzen en daarna de Lage Landen in. Uiteindelijk via Zuidwest-Nederland langs de kust naar Vlaanderen en verder voor een deel door naar Noord-Frankrijk. Zelfs vanaf het eiland Jersey werden vervolgens enkele Zwarte Mezen gemeld.

Oost-Europa

Vanuit Hongarije kreeg ik het bericht, dat de broedpopulatie van de Zwarte Mees sinds 2006 flink gegroeid is. De Zwarte Mees is in het noordoosten van Hongarije vanuit de naaldbossen opgerukt richting

Trek van de Zwarte Mees over België in het najaar van 2008. Met de klok mee: 1-7 september (N = 37), 8-14 september (N = 345), 15-21 september (N = 836) en 22-28 september (N = 3238). Bron: Trektellen.be.

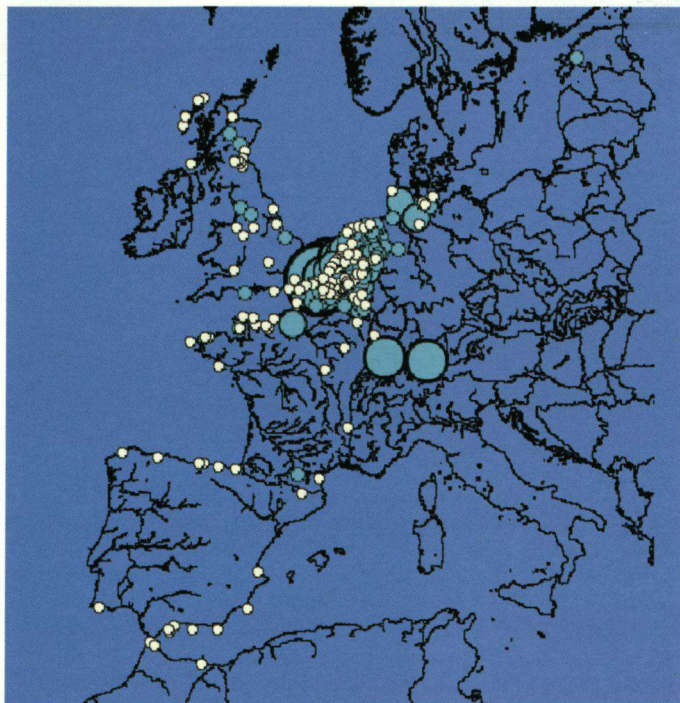
parken en tuinen. Het ringstation in het Nationaal Park Aggteleki meldde, dat er afgelopen voorjaar een familiegroep van zes Zwarte Mezen (twee adulte met vier pas uitgevlogen jongen) gevangen en geringd is (CES-telling). Aangezien het ringstation midden in een eikenbos ligt, was dit voor Hongarije een heel bijzondere waarneming. Een Nederlandse vogelaar, die in de piekperiode (oktober 2008) in Kiev, Oekraïne, verbleef, meldde me opvallende aantallen Zwarte Mezen in het centrum van de stad.

Vanuit Moskou, Rusland, hoorden we, dat ook hier grotere aantallen 'moskovka's' Zwarte Mezen vanaf begin oktober werden waargenomen. Voor de Russische hoofdstad is de Zwarte Mees een schaarse soort. Ook diep in het zuidoosten van Europa, Griekenland, kregen we een melding, dat rond de hoofdstad Athene opvallende aantallen Zwarte Mezen waren gezien. Men twijfelt ook hier omtrent de herkomst: Een lokale populatie ten noorden van de stad kon wel eens een goed broedseizoen hebben gehad of het waren doortrekkers vanuit Noord-Europa. De website www.tarsiger.com, die de waarne-

mingen in onder andere Estland online zet, liet gedurende het hele najaar geen opvallende aantallen voor de Zwarte Mees noteren.

Kijkend naar de cijfers, dan kan je alleen maar concluderen, dat ook de Baltische kustroute géén grotere aantallen migrerende Zwarte Mezen heeft opgeleverd. In Zuid-Duitsland berichtte de trektelpost Eriskircher Ried aan het Bodensee 110 Zwarte Mezen op 27 september.

Vanuit Polen, Tsjechië, Slowakije, Oekraïne, Wit-Rusland, Letland en Litouwen zijn op dit moment van schrijven helaas geen reële cijfers bekend, maar ik durf uit onbevestigde bronnen te zeggen, dat de populatiegroei in Hongarije waarschijnlijk ook in de omringende landen plaatsvindt. Mogelijk is een deel van de Zwarte Mezen die onze landen in oktober bereikte, meer afkomstig uit Midden-Europa, Duitsland, Tsjechië en Slowakije, maar ook Polen en Oekraïne ligt voor de hand. Zwarte Mezen die verder oostwaarts (Rusland) hun broedgebied hebben, hebben waarschijnlijk hun soortgenoten in bovengenoemde landen tijdens de trek vervangen.

Trek van de Zwarte Mees over Europa in de periode van 1 september tot en met 2 november 2008. In totaal werden 68839 exemplaren geteld.
Bron: Trektellen.nl.

Partiële trek, zoals we kennen van Roodborst *Erithacus rubecula* en Spreeuw *Sturnus vulgaris* is heel goed mogelijk. Ook is niet uit te sluiten, dat de migranten uit het verre oosten van Europa door de grote populatie van de lokale Zwarte Mezen in Midden-Europa gedwongen waren verder richting Zuidwest-Europa te trekken. Al lijkt dit minder waarschijnlijk. Dit zijn echter mijn eigen gedachten en deze zijn niet gebaseerd op keiharde feiten. Helaas ontbreken grotendeels ringgegevens uit deze landen om hier meer zekerheid over te krijgen. Wij in Nederland en België mogen ons gelukkig prijzen met onze ringstations, waar vrijwilligers enorm veel werk verzetten en ons van veel informatie voorzien. Het is nog steeds onbegrijpelijk, dat ringstations in Nederland zelf de kosten van de ringen moeten betalen. Dit zou in de rest van Europa gelijk het einde betekenen van de vaak moeizaam bemande ringstations.

Ringstations

Vanaf het begin van de mezenmigratie had ik vooral via het e-mailforum Ringersnet veel contact met contactpersonen van

ringstations in België en Nederland. Eerst mondjesmaat, later veel intensiever, werd ik op de hoogte gehouden van de aantallen gevangen en geringde mezen. Ondanks de hoge aantallen doortrekkende Zwarte Mezen was deze meesoort veel minder als vangst aanwezig vergeleken met Pimpelmees en Koolmees. In volgende publicaties (in voorbereiding) zal dit duidelijk worden. De terugvangsten 'Zwarte Mezen met een ring van elders' was zeer karig te noemen (Tabel 6).

Doortrek Zwarte Mezen in Nederland en België

De aantallen van de Zwarte Mezen in het najaar van 2008 afgezet tegenover de aantallen die in de afgelopen vijf voorafgaande jaren in Nederland en België zijn opgemerkt, zijn te zien in Tabel 7. Wanneer we 2008 buiten beschouwing laten, is de tweejaarlijkse cyclus een opvallend maar bekend verschijnsel. In de jaren 2003, 2005 en 2007 is er sprake van relatief hoge aantallen Zwarte Mezen tijdens de najaarsmigratie in Nederland en België. Daarentegen zien we in de tussenliggende jaren 2004 en 2006 bijna

Ringstation	Datum controle	Geslacht/leeftijd	Ring
VRS Castricum (NL)	09-10-'08	-	BLB
Nebularia Westerschouwen (NL)	10-10-'08	M/1kj	NLA
VRS Dunes de la Slack, Wimereux (F)	11-10-'08	1kj	BLB
VRS Dunes de la Slack, Wimereux (F)	12-10-'08	1kj	FRP
Terril 11/19, Loos-en-Gohelle, Pas-de-Calais (F)	12-10-'08	1kj	BLB
VRS Dunes du Mont St. Frieux, Dannes (F)	12-10-'08		DKC
VRS Dunes du Mont St. Frieux, Dannes (F)	13-10-'08		FRP
VRS van Lennep Kennemerduinen (NL)	25-10-'08	1kj	NLA
Warns, Friesland (NL)	29-10-'08	1kj	NLA
Koninksem, Limburg (B)	12-11-'08	1kj	BLB

VRS = Vogelringstation.

Tabel 6 - Terugmeldingen van de Zwarte Mees *Periparus ater* in Nederland, België en Noord-Frankrijk (met dank aan Julien Laignel).

geen Zwarte Mezen doortrekken. Ook opvallend was de piek van de migratie; die fluctueert gedurende alle onderzochte jaren. In 2003 in de week van 13 tot 19 oktober; in 2005 in de week van 22 tot 28 september en in 2007 was dat in de week van 20 tot 28 oktober.

Het beeld van het verloop is weergegeven in Figuur 3. Heel apart is het najaar van 2008. Niet alleen wordt er gebroken met de tweejaarlijkse migratiecyclus, maar ook de aantallen waargenomen Zwarte Mezen overtroffen elk voorgaand record in de vijf voorafgaande jaren. Het hoe en waarom laat zich (nu nog) raden. Het is mijns inziens zeer goed mogelijk, dat de stijging van de gemiddelde temperatuur in Europa een heel belangrijke rol speelt. Een toenemend voedselaanbod tijdens het broedseizoen plus minder sterfte gedurende het eerste jaar van de Zwarte Mees in wintertijd kan hieruit af te leiden zijn. Meteorologische condities in de jaren 2007 en 2008 waren opmerkelijk. In veel landen was april 2007 een historische

maand met extreme warmte (zie kader Recordlente 2007).

Ook in 2008 waren er opmerkelijke gebeurtenissen. Wereldwijd leverde dat jaar een scala aan opmerkelijke weerfenomenen op. Zo was het smelten van het ijs op de Noordpool bijna net zo groot als in het recordjaar 2007. In een groot deel van Noord-Europa en Siberië begon 2008 met een uitzonderlijk zachte winterperiode. De maandgemiddelden lagen in Scandinavië zeven graden boven de norm en veel plaatsen registreerden de zachtste winter sinds het begin van de meetreeksen. Na de uitzonderlijk zachte januarimaand in 2008 volgde na een dipje in maart, wederom warm voorjaarsweer. De maand mei in 2008 werd zelfs de warmste in ruim honderd jaar.

Zwarte Mezen broeden in West-Europa in de periode eind april tot begin juni. Twee legfels is standaard.

Het klimaat bood de Zwarte Mees de afgelopen twee jaar hierdoor uitstekende omstandigheden.

Week	Periode	2003	2004	2005	2006	2007	2008
35	25-31 augustus	0	0	20	1	10	177
36	1-7 september	22	0	630	7	9	411
37	8-14 september	41	2	5488	5	67	5703
38	15-21 september	42	19	12811	2	178	7352
39	22-28 september	163	28	16536	8	2218	6353
40	29 sept.-5 oktober	163	18	7462	22	1447	2911
41	6-12 oktober	730	19	6243	42	1188	26085
42	13-19 oktober	2759	10	1474	21	2849	9599
43	20-26 oktober	265	96	348	20	5243	3894
44	27 okt.-2 november	101	65	683	9	358	945
45	3-9 november	110	14	219	12	242	277

Tabel 7 - Doortrek Zwarte Mezen in Nederland en België 2003-'08.

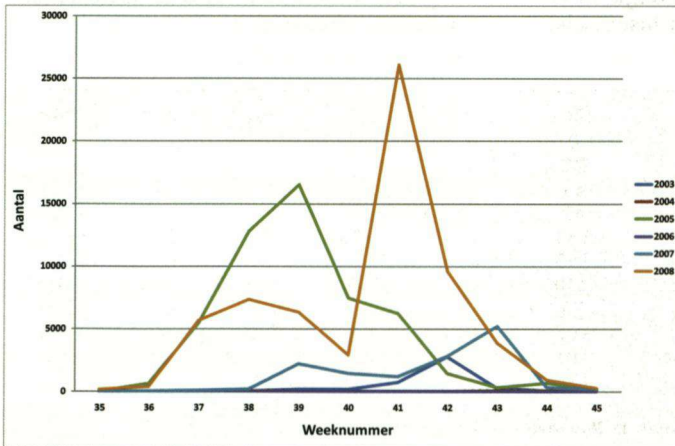
Ringdatum	Ringstation	Afstand (km)	Aantal dagen
–	NN, België		
06-10-'08	VRS van Lennep, Kennemerduinen (NL)	100	4
07-10-'08	Zichem, Vl. Brabant (B)	238	4
10-10-'08	Dune Marchand, Zuydcoote, Nord (F)	0	2
10-10-'08	Herne, Vl. Brabant (B)	92	2
–	NN, Denemarken		
–	VRS Dunes de la Slack (F)		
20-10-'08	Stavoren, Zuidermeer (NL)	76	5
27-10-'08	Lauwersmeer (NL) 78	2	
28-10-'08	Santes, Nord (F) 175	15	

Dank

Mijn dank gaat uit naar de volgende mensen, die al dan niet als vertegenwoordiger vanuit hun organisatie intensief meedachten en/of het belang van het schrijven van deze publicatie belangrijk genoeg vonden om mij van de noodzakelijke data te voorzien. Zonder hen was deze publicatie niet mogelijk geweest:

In willekeurige volgorde: Leo Hassing (NL), ringstation Conings, Overdinkel, Twentse Vogelwerkgroep; Philippe Schepens (B), ringgroep 15, Zeebrugge; Philippe Smets (B), ringer en vogelaar; Marc Herremans (B), ringer en onderzoeker; Bert Winters (NL), ringer Gemaal Leemans, Den Oever; Ben Nijeboer (NL), ringer De Borkeld, Rijssen; Henri Bouwmeester (NL), ringer en onderzoeker Schiermonnikoog en Vlieland; Erik Colpaert (B) ringer Sint-Laureins, Oost-Vlaanderen; Vincent van der Spek (NL),

ringer VRS Meijndel, Wassenaar; Klaas Koopman (NL), ringer Aduard, Leek (Gr.); Gijs van Tol (NL), ringer Bennekom, Veluwe; Trinus Haitjema (EST) ringer Haeska, Matsalu Nationaal Park, Estland; Holmer Vonk (NL), ringer en onderzoeker, Vlieland; Kees Terpstra (NL), ringer Tongeren, Epe, Veluwe; Michel Geven (NL), vogelaar Didam (Gld.); Rinus Dillerop (NL), ringer Schildwolde (Gr.); Guus Smallenbroek (NL) ringer Assen; Erik Maassen (NL), VRS van Lennep, Kennemerduinen, Bloemendaal; Henk Koffijberg (NL), ringer & trekteller IJmeerdijk, Almere; Ton Eggenhuizen (NL), ringer Almere; Jan van der Winden (NL), vogelaar; Symen Deuzeman (NL), ringer VRS Zwarte Meer, Kampen; Henk van de Wetering (NL), Pingjum, ringgroep Franeker; Leo Ballering (NL), trekteller Brobbelbies-Noord, Vogelwerkgroep Uden; Henk Lichtenbeld (NL), IJsselstein; Aleksi Lehikoinen (FIN), manager of

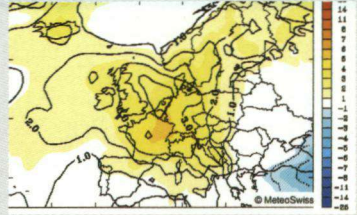
Figuur 3 - Doortrek van Zwarte Mezen in Nederland en België in de periode 2003-'08.

Recordlente 2007 in Europa

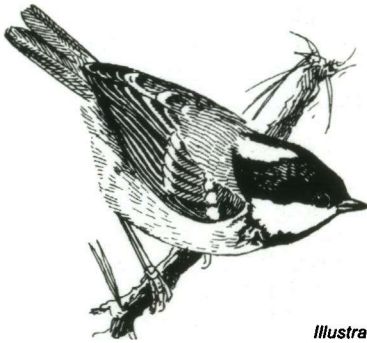
In een nieuwsbericht van het KNMI van 11 mei 2007 lezen we: "Niet alleen in ons land biedt dit voorjaar uitzonderlijk weer, ook in veel andere Europese landen is het weer van slag. In veel landen was april 2007 een historische maand met extreme warmte, droogte en zon. Vrijwel overal zijn records gevestigd. In De Bilt was april bijna 5 graden warmer dan het gemiddelde. In Zwitserland zijn afwijkingen vastgesteld van 10 graden boven het langjarig gemiddelde.

Duitsland en Oostenrijk meldden vergelijkbare warmte met in het Rijnland reeksen van 15 dagen zomerse dagen waarop meer dan 25 graden werd bereikt. Ook in België, Engeland, Denemarken, Noorwegen en Zweden was het warmer dan ooit. In België was Kleine Brogel op 15 en 16 april het warmste meetpunt van de Lage Landen met achtereenvolgens 30,0 en 30,7 graden, de eerste en record-vroege tropische dagen dus. Zelfs op IJsland werd meer dan 20 graden gemeten: Akureyri noteerde op 30 april 21,5 graden. In de meeste landen is het net als in Nederland al meer dan een jaar veel warmer dan normaal en was het afgelopen jaar veruit het warmste sinds het begin van de metingen.... "

Bron tekst en kaartje: KNMI

Afwijking van de gemiddelde temperatuur in april 2007 in Europa (bron: KNMI).

Zwarte Mees.
Illustratie: Ed Hazebroek.

Hanko Bird Observatory, Zuidwest-Finland; Geert Groot Koerkamp (RUS), vogelaar Moskou; Lex Tervelde (NL), ringer Hoogkerk/Lauwersmeer/Eemshaven (Gr.); Roland Farkas (HUN), ringer Nationaal Park Aggteleki, Hongarije; Filios Akriotis (GRE), ringer en onderzoeker Athene, Griekenland; Julien Laignel (F), ringer Santes, Nord, Frankrijk; Anthonie Stip (NL), trekteller Kinderdijk (Z.-H.); John de Vries (NL), ringer Almere; Joost

Valkenburg (NL), ringer Ooyse Graaf, Nijmegen; Thijs Fijen (NL) vogelaar; Mart Zijm (NL), ringer VRS Korverskooi, Texel; Janos Molnar (NL), vogelaar; Ton van Ree (NL), ringer VRS Nebularia Westerschouwen (Zld.); Olaf Geiter (D), ringer IFV Terramare, Duitsland; Gerard Troost (NL), webmaster Trektellen.nl en Jethro Waanders (NL) webmaster Trektellen.nl. Om niemand te vergeten: Speciale dank aan een ieder, die gereageerd heeft op mijn oproepen via de fora van Ringersnet/Trektellers of het EuroBirdNet.

Naast de vele databasegegevens van verschillende auteurs/organisaties wil ik in het bijzonder vermelden de website van Gerard Troost en Jethro Waanders (Trektellen.nl) die mij in staat stelden deze publicatie van de nodige tabellen en grafieken te voorzien. Ook heb ik gebruikgemaakt van de persoonlijke website van Holmer Vonk met gegevens over mezenonderzoek.

■ J.G. Stuit, Vogelwerkgroep Midden-Overijssel (VMO), Trektelpost Wierdense Veld, Parallelweg 18, 7442 EA Nijverdal, e-mail: jgstuit@gmail.com.

LITERATUUR:

Herremans, M. & W. Roggeman: Recente mezeninvasies in Vlaanderen: 3 soorten, drie jaren deel 1: Zwarte Mees (*Parus ater*) *Natuur Oriolus* 74(3):81-89.

Landelijke werkgroep Vogeltrektellen/Sovon Vogelonderzoek Nederland: Vogel trek over Nederland 1976-'93

Levering, H.P.A. & G.O. Keijl: Vinkenbaan Castricum 1960-2006 - Een halve eeuw vogels ringen. Nowakowski, J.K. & A.V. Vähätalo: Is the Great Tit (*Parus major*) an irruptive migrant in North-East Europe?